

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Cinctum periculis puluere Martio
 Propugnat alter. Scimus ut inclutus
 Amore, Pelidae quadrigis
 Automedon tulerit salutem.
 Quin & sub ietu se Pylades vadem
 Maiore Atrida pro genito stitit :
 Nec fractus Egide periculis
 Pyrihous Phlegethonta vidit.
 Hos omnis etas Mnemosynes sacrat
 Aris; frequentes his cauea strepunt
 Plausu theatri. Quid ergo
 Si triplici coiere fune
 Mentis amica, fidaque robora?
 Non certet illis centumanus Gyges,
 Non orbe terrarum subactis
 Amphitryoniades triumphans.

PROSA EXEGESIS.

Socialis vi-
 ta commo-
 da.

VANISSIMOS hominum labores cum vitæ solitu-
 dine continuatos paulò antè damnauit Ecclesia-
 stes: nunc huic vanitati remedium suggerens, socialis
 vitæ commoda cum solitudinis incommodis in con-
 tentionem adducit: non quòd virum bonum ac sapien-
 tem ad benè beateque viuendum ab humanæ societatis
 adminiculis velit pendere; aut etiam, quòd cælibatui
 vitam coniugalem anteponendam existimet, si ratio-
 nibus æternis rem pensitemus (neque enim hîc vlla de
 summâ beatitatis quæstio est:) sed hoc vnum dispu-
 tat, multò plus commodi ad fluxam hanc fragilemque
 vitam à societate atque amicitia, quàm à solitudine
 promanare.

Quare ut umbras omnes ac nebulas à veritate dif-
 cutia-

cutiamus, principio statuendum est, sapientem secundum Stoicos seipso contentum, sui que iuris esse, non alieni arbitrij. Sed si Christianè philosophandum est, dicemus potius sapientem ad benè beateque vitandum seipso contentum esse ac Deo, imò Deo potius quàm seipso. Ceterum in hoc Stoicis assentimur, sapientem ita seipso contentum esse, non ut velit sine amico esse, sed ut possit. Itaque etiam secundum Stoicos magnum vitæ fructum in amicitia esse fatetur, & amicum habere desiderat & contubernalem; quo tamen amisso, non se merori tradit, sed mavult non deesse. Quinimò, ait Seneca, vide quàm sit seipso contentus, cum etiam aliquando sui parte sit contentus. Si manum illi aut morbus aut hostis inciderit, aut si quis oculum casus excusserit, reliquæ illi suæ satisfaciunt: & erit imminuto corpore & amputato tam lætus, quàm integro fuit. Optaret tamen proculdubiò membris suis omnibus, & quidem sanis constare. Perperam igitur hæc illi interpretantur, qui sapientem undique submouent, & intra eutem suam cogunt. Vnum fortassis istiusmodi monstrum aliquando natura tulit Timonem illum Misanthropum, qui odio societatis humanæ, cum mulierem ex arbore pendentem vidisset, quæ sibi laqueo guttur fregerat; Vtinam, inquit, omnes arbores tales fructus ferant! Quomodo conuictus hominum suavis illi fuisset, qui ne conspectum quidem hominum sine stomacho ferre poterat? Sed nos potius naturâ duce cum Tullio dicamus: Solem è mundo tollere videntur, qui amicitiam è vitâ tollunt. hac fouemur, hac pascimur, hac vegetamur. Cui enim potest esse vita vitalis, qui non in amici mutuâ benevolentia conquiescat? Contrà verò quantum bonum est, ubi

Sapiens seipso contentus, ac Deo. Vide Lips. in Manuduction. 3. Dissert. 10.

Amicum tamen non repudiat.

Seneca Epist. 9.

Cic. lib. de Amicitia.

Seneca de Tranquill. animi, c. 7.

*Amicitia
fructus
multiplex.*

*Cic. lib. de
Amicitia.*

sunt præparata pectora, in quæ tutò secretum omne descendat; quorum conscientiam minùs quàm tuam timeas; quorum sermo sollicitudinem leniat, sententia consilium expediat, hilaritas tristitiam dissipet; conspectus ipse delectet? Qui enim amicum iutuetur, tamquam exemplar aliquod intuetur sui. Quo fit etiam, ut & absentes adsint, & egentes abundant, & imbecilles valeant, &, quod difficilius dictu est, mortui viuant. Quid plura?

Dies me deficiat, si vitæ opportunitates, quas continet amicitia, percensere voluero. Hæc est enim suauissimum vitæ condimentum, in prosperis ornamentum, in aduersis præsidium, in mœrore solatium, in agitudine medicina, in paupertate thesaurus, in periculis propugnaculum, in lubrico fulcimentum, in ruinâ sustentaculum.

*RARA est
vera ami-
citiâ.*

Cicer. ibid.

Sed ut ceteris in rebus, quæ eximia sunt, eadem & rara, sic in amicitia. Vix omnibus sæculis, ait Cicero, tria aut quatuor numerantur amicorum paria. Plutarchus Theseum & Pyrihoum nominat, Achillem & Patroclum, Orestem & Pyladem, Damonem & Pythiam, Epaminondam & Pelopidem. Quibus si totidem fere paria ex Romanâ historiâ iunxerimus, C. Gracchum cum Pomponio & Lætorio, C. Lælium cum Scipione, T. Volumnium cum M. Lucullo, & si qui præterea nomen illud merentur: si paulò etiam plures è disciplinâ Christianâ melioribus auspiciis coeuntes, & solidiori virtutum vinculo constrictos; nōne meritò illud Ecclesiastici usurpabimus: *Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis, medicamen-
tum*

*Eccli. 6,
24.*

tum vite & immortalitatis : & qui metuunt Dominum, in-
uenient illum.

Quæ cum talia sint ac tanta, nōne optimo iure vi-
tam socialem his verbis extulit Ecclesiastes : *Melius est* Varia vita
socialis
commoda.
duos esse simul quàm unum, habent enim emolumentum socie-
tatis suæ. Quod tandem? Aut in aduersis præsidium; si
vnus ceciderit, ab altero fulcietur: aut quidquid opportu-
nitatis habet vita coniugalis; si dormierint duo, fovebun-
tur mutuo: aut denique clypeum aduersus hostiles in-
sultus tutissimum: si quispiam præualuerit aduersus unum,
duo resistent ei, funiculus triplex difficilè rumpitur.

Rectè olim M. Tullius, cum Antonius præsidij
causâ armatorum coronâ septus incederet, respondit : Cicero Phi-
lip. 2.
Nulla præ-
sidia fir-
miora,
quàm ami-
citia.
Nullum est istuc, mihi crede, præsidium; charitate &
beneuolentiâ ciuium suorum septum oportet esse, non
armis. Et Xenophon, Non aureum, inquit, sceptrum
est, quod regnum Principibus conseruat, sed amici fide-
les Regibus verissima tutissimaque sunt sceptrâ. Xenophon
de Instit.
Cyrî, lib. 8.
Denique neque exercitus, neque thesauri præsidia sunt re-
gnorum, sed Principum affectus, & amicorum fides.
Quot auro prodita armisquæ subuersa Imperia restau-
rauit amor, & in posteros transmisit? Nec vllum vn-
quam munimentum amore certius. Car. Scri-
ban. Politi-
lib. 1. c. 3.
Nam inter milita-
res custodias nihil satis tutum est: & ab ipsis armis in-
ter arma periculum est. Ab amore verò nullus est ti-
mor: & certius media inter arma inerme pectus amo-
re cinctum stabit, quàm inter inermes manus armata
ferro dextera fauere docta, timerique consueta.

Sed hîc mihi in amicitix laudes exspatianti nescio
quis orationis cursum sufflaminat, Quorsum, inquiens,
hæc amicitix commoda tot verbis exaggerata? an for-
tè propter hæc ipsa expetendam censet amicitiam? vt

E c

quili-

*Amicitia
colenda non
tam ut be-
neficium
accipias,
quàm ut
des.*

quilibet tot tantisque fructibus inuitatus ad aman-
dum animum adiiciat? Et quid ipse tandem Ecclesia-
stes? an hunc scopum sibi præfigere videtur? Minime
verò: neque enim tam contempta est illi amicitiae ho-
nestas, ut tamquam vilem aliquam mercem pro exter-
nis commodis, aut fortunæ muneribus venalem expo-
nat. Nouit beneuolentiae genus quoddam esse amici-
tiam, non cupiditatis. Hinc est, quòd cum frustraneos
solitariae vitae labores in coaceruandis diuitiis vanitatis
ac miseriae coarguisset, nunc ad socialem vitam horta-
tur, in quâ beneficentiae ac liberalitatis campum ape-
rit, & amplissimam de proximo benè merendi mate-
riam diuitibus ostendit.

*Amicitia
non est uti-
litate me-
tienda.
Cic. lib. 1.
de Natura
deor. c. vii.*

Et verò qui contrà sentit, & rem omnium præcla-
rissimam propriis commodis metitur, maiestatem
suam amicitiae detrahit, eamque in classẽ vilis alicu-
ius negotiationis abiicit. Amicitiam, inquit Cicero, si
ad fructum nostrum referemus, non ad illius commo-
da, quem diligimus, non erit ista amicitia, sed merca-
tura quædam utilitatum suarum. prata, & arua, & pe-
cudum greges diliguntur isto modo, quòd fructus ex
iis capiantur.

*Amicitia,
qua lucrum
spectas, non
est diutur-
na.*

Sed neque diu stabit illa qualiscumque societas ad
lucrum & propria commoda comparata. Cum enim
amore proprio & cupiditate sequestrâ coaluerit, quo-
ties alicunde cupiditatum fomenta utrique non suffe-
ctura obiecta fuerint, qui prius alteri studere videba-
tur, obiectâ prædâ potitus, suas sibi res alterum habere
iubebit. An non aliquando catellos vidistis, inquit
Epictetus, inuicem adblandientes, & inter se iucundis-
simè colludentes? Nihil illis esse dicas amantius. Sed
nosse cupis qualis iste sit amor? Carnem illis obice,
cogno-

*Epictetus
apud Ar-
rianum l. 1.
c. 22.*

cognosces. Pone agellum inter te & filium: fallor nisi te filius quamprimum sepultum volet. Si periclitandum fuerit de vitâ, easdem voces edes, quas Admeti pater nihil filio concedens;

Lux est tibi iucunda? patri non putas?

Lucem videre vis? parentem non putas?

Et hæc filio dicuntur, cuius salutem, cum paruulus esset, mortē suâ parens pacisci velle videbatur. Nōne etiam eiusdem vteri foetus fuerunt Etheocles & Poly- nices? nōne iisdem vberibus, mensâ, lecto frequenter vti? nōne frequenter in mutua ruerunt oscula? portenta Philosophorum, quæ de amicitia differunt, risisset, qui par illud fratrum vidisset. Tamen vbi regnum velut carnis frustum in medium proiectum est, quid non alter in alterius necem est machinatus? Denique nōne gemellos peperit Rhea Syluia? Nōne in ipso materni vteri hospitio fraternus amor inter Romulum Flor. lib. 1. cap. 1. Rhemumque conciliatus est? Et tamen vbi regnandi cupiditas animos occupauit, quā nullâ ex causâ nouæ vrbs incœnia fraterno sanguine fœdata sunt? Ne quære causam: sibi ipsi, non alteri quilibet istorum amicus erat, ac proinde nec amicus.

Quid ergo? dicet aliquis. nullusne ex amicitia fructus sperari potest? imò vel maximus: & eximios sanè nobis hîc proponit Ecclesiastes. Sed nimirum, quemadmodum illud Hecatōnis præsentissimum est phil- Seneca E- pist. 11. Beneficentia beneficentiam prouocet. trum sine medicamento, sine herbâ, sine vllius veneficæ carmine, Si vis amari, ama; sic in amicitia fructu, si ab amico beneuolentiam expectas, tu eundem prius beneuolentiâ, & quibuscumque poteris officiis cole. Si commodum ex amicitia speras, tu amici commodis prior stude. Et quoniam ab auari ac pecuniosi vanis la-

boribus ad amicitiae commoda deflexit Ecclesiastes, hoc etiam ad extremum suggero; Si quæris quâ ratione partas opes ad honestum fœnus amicitiae transcribas, opportunum inprimis Christi consilium amplectere, *Luc. 16, 9.* & pauperibus Deo charis facultates impertire. *Fac, inquam, tibi amicos de mammonâ iniquitatis, ut cum defeceris, illi te recipiant in aeterna tabernacula.* Et quis scit an huc etiam respexerit Ecclesiastes versu sequenti? Certè nemo amicitia nostrâ & opum communione dignior, quàm pauper & sapiens, non minùs à Christo quàm ab Ecclesiaste commendatus: nemo à quo maiora amicitiae præsidia sint speranda. Sed plerique hominum contrà faciunt, & Magnatum amicitias prehensant, ignari quàm fragili arundine fulciantur, & quàm toti à fortunâ pendeant.

SECTIO QUINTA. ECCLESIASTES.

VERS. 13. Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14. Quòd de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopiâ consumatur.

METRICA PARAPHRASIS.

SUPERBA quisquis culmina suspicis
Fallacis aulae, fultaque tetricis
Regum paludamenta curis
Sidonio medicata fuco;

Sortis